

Лещук Галина Василівна,

д. е. н., професор кафедри економіки та підприємництва,

Прикарпатський інститут ім. М. Грушевського

Міжрегіональної Академії управління персоналом

ПРАКТИКА РЕАЛІЗУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЕКТІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

В умовах сьогодення планування та реалізування громадських проектів територіальними громадами регіонів України ґрунтується на засадах Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Статутом територіальної громади, що зумовлює актуалізацію прямої участі громадян у процесі управління міста чи регіону. Слід відмітити, що в Україні починаючи з 2015 року (експериментальне впровадження бюджету участі в Чернігові, Черкасах і Полтаві) декларується впровадження «польської моделі» бюджету участі, основними принципами якої є: всі прийняті у процесі голосування рішення мають бути обов'язково виконані; усі проекти мають відповідати плану стратегічного розвитку міста, входити до його компетенцій; вартість проекту не може перевищувати відведену на його реалізацію суму; реалізація проекту можлива лише на території відповідного міста; процес партиципаторного бюджету має циклічний характер, тобто проводиться щорічно один раз на рік; термін виконання одного проекту не може перевищувати одного року; усі роботи, пов'язані із реалізацією проекту, мають виконуватись міськими службами; відкритість процедури проведення партиципаторного бюджету; висока відповідальність як з боку місцевих органів влади, так і громадян; зміцнення громади в цілому, а не лише встановлення довірчих відносин між окремими громадянами та представниками місцевої влади тощо [1].

Проте, на практиці досвід планування та реалізування громадських проектів як за «польською моделлю», так й за «українською моделлю» свідчить про значні розбіжності та недоліки щодо імплементації зазначених принципів та умов

партиципативного бюджетування. Від так, необхідно акцентувати увагу на наступних аспектах в практиці планування та організування громадських проектів на прикладі міста Львова у 2018 році та Польщі:

1. Основним недоліком партиципаторного бюджетування є підвищення ризику прихованого домінування в цьому процесі представницьких груп, що захищають інтереси вузького кола зацікавлених осіб (правлячої еліти, олігархів, окремих політичних партій, громадських організацій тощо). Водночас запровадження інструментарію партиципаторного бюджетування в територіальній громаді гальмується певними проблемами: інституційною та «низовою» громадянською активністю; ступенем доступності та відкритості обраних проектів; наявністю довгострокових нереалізованих проектів у територіальній громаді; надійністю підрахунку голосів; процедурами, до перебігу яких складно внести зміни; включенням партиципаторного бюджетування як складової загального процесу управління муніципалітетом – він має узгоджуватися з іншими діями та заходами; відповідною освітою всіх учасників процесу – як мешканців, так і посадових осіб місцевого самоврядування [2, с. 8].

2. Більші можливості по залученню голосів за той чи інший проект у школах та інших навчальних закладах у порівнянні з проектами, які стосуються громадських просторів, інновацій, але не пов'язані з навчальними закладами або лікарнями [3]. При цьому, існує проблематика конкуренції в межах одного району міста Львова на прикладі дошкільного навчального закладу (150 дітей) та середньо освітньої школи чи гімназії (понад 1000 дітей). Доцільно також відзначити, що підвищена активність участі закладів освітньої сфери м. Львова (дошкільних навчальних закладів, середньо освітніх навчальних закладів тощо) свідчить про критично низький рівень їх фінансування.

3. Відсутність чіткої класифікації проектів за категоріями в межах одного району міста, зокрема, неможливість співставлення проектів щодо забезпечення обладнань для лікарень та благоустроїм територій із покладанням бруківки, ремонту доріг загального користування чи ремонту сходів унеможлиблює дотримання основних принципів партиципативного бюджетування.

4. Використання адміністративного тиску керівництва організацій, установ та навчальних закладів щодо примусового голосування за той чи інший проект свідчить про відсутність довірчих відносин між окремими громадянами та представниками місцевої влади.

5. Проблематика голосування лише у ЦНАПах та за допомогою BankID (можливість голосувати мають лише власники банківських карток Приватбанку та Ощадбанку, при цьому станом на 01.12.2018 р. в Україні діє 77 банківських установ) свідчить про недостатньо опрацьовані можливості та значні незручності для мешканців міста Львова.

До прикладу, голосування в Познані лише електронне, при цьому паперове – відсутнє. Увагу на території гмін приділяють вивченню потреб громади перед стартом прийому проектних пропозицій. Збирають пропозиції на спеціально облаштованих консультаційних пунктах. Оскільки в гмінах Великопольського воєводства завдяки проектам з розвитку сільських місцевостей широко використовуються кошти ЄС, то найчастіше подають проекти спрямовані на розваги та відпочинок – майданчики для барбекю, проведення різноманітних фестивалів, конкурсів, зустрічей та змагань. При цьому, проекти поділяються на інвестиційні (благоустрій міста, реконструкції, будівництво) та м'які (фестивалі, навчання, тощо). Велика увага приділяється проектам, направленим на адаптацію людей з інвалідністю [4].

6. За умовами бюджету участі голосувати за проекти можуть жителі міста, які досягли шістнадцятирічного віку й офіційно зареєстровані як такі, що проживають на його території. У випадку, коли особа зареєстрована за межами міста, однак фактично проживає у місті Львові, для участі у процесі повинна надати довідку, що підтверджує її проживання на території міста. Прикладом такого документа може бути студентський квиток, довідка з місця навчання, роботи, служби тощо, проте, на практиці не завжди у ЦНАПах м. Львова дані документи беруться до уваги.

7. Низький рівень суспільної активності та поінформованості мешканців Львова свідчить про необхідність проведення відповідних інформаційних заходів, до прикладу проведення окремих лекцій серед студентів та учнів.

До прикладу, у польських реаліях цьому сприяють передусім активні та дієві органи учнівського самоврядування, які мають можливість організації і проведення обговорень та дискусій, консультацій чи шкільних референдумів. Такі форуми можуть стати школою громадянськості не лише для обраних представників шкільної громади, але й для всіх інших учнів, оскільки надаватимуть їм можливість спільного прийняття рішень стосовно шкільних питань. Однак, не менш важливим залишається залучення учнів у вирішення питань, пов'язаних із місцевою громадою. Як показують соціологічні дослідження, розвиток громадянських навичок через участь молоді в партиципаторних процесах є ще мало розповсюдженим процесом у Польщі [5].

Цікавим прикладом, який демонструє дану проблему, є саме подання проектів представниками шкіл. Автори проектів, відносно легко можуть мобілізувати доволі велику групу учнів та батьків для підтримки таких проектів як: ремонт будівлі школи, оснащення класів, будівництво пришкільних спортивних майданчиків. Доволі часто такі проекти поглинають всю суму, виділену в рамках партципаторного бюджету, оскільки їхня вартість є, зазвичай, високою. Проблема полягає в тому, що реалізація подібних інвестиційних проектів має відбуватися в іншому порядку. Гміни повинні постійно вести діалог зі шкільною спільнотою, щоб кошти, які виділяються на потреби освіти, використовувалися належним чином. Партиципаторний бюджет, який становить лише 1% від загальної суми витрат, не може бути «чарівною паличкою», що дозволить вирішувати проблеми, спричинені недостатнім фінансуванням освітніх установ. Зазвичай, проекти, які подаються в рамках партиципаторного бюджету і стосуються шкіл, не мають загальнодоступного характеру [6].

Від так, розроблення, планування та ефективного реалізування громадських проектів можливе за умов не лише дотримання принципів партиципативного бюджетування, але й співставлення досвіду минулих років як за «польською

моделлю», так й за вітчизняною практикою, при цьому успіх досягнення незалежно від класифікації проекту чи сфери впровадження цілком залежатиме від прикладених зусиль та навиків автора проекту та наявності ініціативної групи із достатньо високим рівнем мотиваційної складової у проведенні ефективного інформування та голосування за той чи інший проект.

Література:

1. Стандарти процесів партиципаторного бюджетування в Польщі [Електронний ресурс]. – 2-е вид., випр. – Варшава : Фондація Лабораторія суспільних досліджень та інновацій «Сточня», 2015. – Режим доступу : http://www.pauci.org/upload/files/standardy_budzetow_wydanie%20II3.pdf.
2. Белец Ж. А. Партиципаторне бюджетування як інноваційний демократичний інструмент участі громадян в управлінні справами територіальних громад [Електронний ресурс] / Ж. А. Белец // Теорія та практика держ. упр. і місцевого самоврядування. – 2016. – № 1. – Режим доступу : http://el-zbirn-du.at.ua/2016_1/19.pdf
3. Громадський бюджет Львова: як виправити хиби й досягти більшого? Електронний ресурс: http://tvoemisto.tv/exclusive/gromadsky_byudzhety_lvova_yak_vypravyty_hyby_y_dosyagty_bilshogo_90207.html
4. Фондація українсько польської співпраці PAUCI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.pauci.org/>
5. O. Napiontek. Szkoła – przestrzeń obywatelskiego uczestnictwa, w: A. Kordasiewicz, P. Sadura (red.), Edukacja obywatelska w działaniu, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2013.
6. Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Wyniki ewaluacji budżetu obywatelskiego w Gdyni, Warszawa, 2014. - Режим доступу: http://www.gdynia.pl/g2/2014_10/90856_fileot.pdf.